

Recenzný posudok na:

Dizertačná práca: Sociální zemědělství a české sociální farmy
(případová studie)

Autorka: Mgr. Bc. Eliška Hudcová

Predkladaná dizertačná práca sa venuje aktuálnej a perspektívnej téme. Sociálne poľnohospodárstvo môže potenciálne priniesť násobné benefity, v ktorých sa môže prejavovať v súčasnosti veľmi žiaduca synergia sociálneho, ekologického a produkčného rozmeru, osobitne významná vo vidieckom prostredí. Na druhej strane ide o veľmi náročnú tému na vedeckovýskumné spracovanie. Táto náročnosť súvisí s nerozvinutosťou skúmaného fenoménu a jeho prejavov. Autorka stála preto pred neobyčajne náročnou úlohou - pokúsiť sa identifikovať zárodočné podoby sociálneho poľnohospodárstva a na ich základe špecifikovať stav a situáciu v tejto oblasti v Českej republike.

Výhodou autorky bol dlhoročný odborný záujem o túto problematiku, vďaka ktorému získala dobrý vhlad do problémovej situácie, čo sa v dizertačnej práci aj prejavilo. Autorka pôsobila aj vo viacerých projektoch a inštitucionálnych iniciatívach, tak na národnej úrovni, ako aj v medzinárodnom kontexte. To jej umožnilo zozbierať širokú škálu dokumentov a materiálov z medzinárodných organizácií a európskym národných skúseností, ktoré jej boli dobrým východiskom pre spracovanie témy v práci. Na dizertačnej práci možno oceniť, že autorka v nej prezentovala a spracovala úctyhodné množstvo tak oficiálnych dokumentov, ako aj odborných prác venovaných konceptuálnym rámcom, vymedzovaniu sociálnych fariem, ich formálnych a obsahových kritérií, ako aj inštitucionálnym podmienkam a špecifickým právnym a organizačným charakteristikám ekosystému sociálneho poľnohospodárstva v európskom prostredí.

Pri skúmaní formujúceho sa fenoménu je veľmi náročné zvoliť vhodnú analytickú stratégiu. Z povahy problému je celkom na mieste, že autorka zvolila prípadovú štúdiu a pokúsila sa vyhľadať prototypy sociálnych fariem, na podrobnej deskripcii ktorých sa zamerala na identifikáciu podmienok ich formovania a na charakteristiky fungovania a sociálnych benefitov poľnohospodárskych sociálnych fariem. Postup, ktorý pritom zvolila možno pokladať za adekvátny. Najprv identifikovala kľúčové konceptuálne rámce, ktoré môžu pomôcť pri obsahovom vymedzení sociálneho poľnohospodárstva. Špecifikovala 5 základných teoretických rámcov: koncept sociálnej práce (vrátane tematiky sociálnej integrácie a sociálnej inklúzie ohrozených kategórií), koncept multifunkčného poľnohospodárstva, prístupy green care, koncepciu sociálnej ekonomiky a teóriu sociálneho podnikateľa. Zamerala sa pritom na to, ako tieto prístupy formovali iniciatívy sociálneho poľnohospodárstva

v európskom kontexte a aké sú inšpirácie pre určenie kvalitatívnych charakteristík sociálneho poľnohospodárstva v jednotlivých konceptoch.

Následne sa venovala reálnym modifikáciám fenoménov sociálneho poľnohospodárstva vo vybraných európskych krajinách, čo jej umožnilo poukázať na špecifický kontext a diferencované sociálne funkcie, ktoré v spoločensko-historických reáliách vybraných krajín ovplyvnili spektrum foriem a prejavov sociálneho poľnohospodárstva.

Jadrom jej vlastného výskumu je detailné spracovanie 15 prípadov sociálnych fariem v českých podmienkach. Autorka tu použila viaceré analytické postupy, ktorými sa snažila triangulovať svoje zistenia a závery. Kľúčovými metódami boli pološtrukturované rozhovory, ktoré orientovala do troch hlavných oblastí: základné informácie o farme, štruktúra organizácie (vrátane personálneho zloženia, hmotných a finančných aspektov, práce s klientmi a najmä typických profilových činností realizovaných farmou) a napokon (rozhodujúci aspekt) reflexívne uvažovanie hlavných aktérov – predstaviteľov fariem o úlohách a poslaní ich organizácie, úlohách poľnohospodárstva v spoločnosti, uvažovanie o lokálnom kontexte, význame a zmysle ich práce. Základným východiskom analýzy bol popis jednotlivých prípadov podľa charakteristík týchto hlavných oblastí. Následne, po popise jednotlivých prípadov sa pokúsila, na základe logicky vybraných kritérií, spracovať kvázi typológiu analyzovaných fariem. To možno oceniť ako určitý pokus o klasifikáciu, ktorá umožňuje odkryť spoločné zdieľané orientácie sociálnych fariem.

V ďalšej kapitole, v nadväznosti na zvolené výskumné otázky, sa vracia k základným konceptuálnym rámcom sociálneho poľnohospodárstva, aby na základe vykonanej deskripcie prípadov a typológie ich charakteristík vyhodnotila do akej miery sa jednotlivé teoretické prístupy prejavujú v aplikačnej praxi českých podnikov. V tejto časti sa znovu vracia k základným charakteristikám jednotlivých konceptuálnych prístupov a poukazuje (aj s odkazmi na realizované rozhovory) na ich konkrétne prejavy v českých sociálnych farmách. Väzbu na jednotlivé rámce nachádza, ale v modifikovanej podobe – ako rozhodujúca sa ukazuje individuálna dynamika podnikateľského zámeru (koncept sociálneho podnikateľa), hodnotové ukotvenie motivačného poľa kľúčového aktéra- podnikateľa a jeho lokálna väzba (avšak nie v podobe lokálneho sociálneho kapitálu, ale skôr vzťahového a hodnotového ukotvenia samotného aktéra). Modely sociálneho poľnohospodárstva v českých podmienkach sú teda skôr blízke konceptom sociálneho podnikateľa a sociálnych inovácií, hoci inovatívnosť je paradoxne spojená s návratom k pôde a k tradíciám.

Zámer znovu prehodnotiť analyzované prípade cez prizmu základných konceptuálnych rámcov možno v zásade oceniť ako postupné odkrývanie významových rovín analýzy, ale text v týchto častiach stráca na prehľadnosti a je miestami redundantný. Práci by celkovo prospela záverečná redakcia textu,

ktorá by vyčistila niektoré nadbytočné opakovania a urobila by prácu údernejšou a prehľadnejšou. Sprehľadnenia záverečných zistení sa týkajú aj moje otázky, ktoré by bolo vhodné počas obhajoby zodpovedať:

- ktoré sú teda kľúčové znaky analyzovaných prípadov sociálnych fariem?
- ako by sme mohli charakterizovať špecifiku českých sociálnych fariem?
- aké opatrenia by podporili ekosystém sociálneho poľnohospodárstva v českom prostredí?
- dá sa podporiť v práci identifikovaná slabá kolektívna dynamiku sociálnej ekonomiky na lokálnej úrovni vo vidieckom prostredí? ak áno, akými prostriedkami?

Záver:

Práca skúma fenomén, ktorý sa iba formuje, nemá ešte jasné hranice a definičné kritériá, čo významne determinovalo postup práce, výskumné otázky a možnosti uplatnenia analytických nástrojov. Primeraným postupom v takýchto podmienkach bola prípadová štúdia zárodočných foriem sociálnych fariem. Napriek dominantne deskriptívnemu charakteru práce sa autorka pokúsila o vyššiu úroveň interpretácie - najmä vďaka použitiu typologických postupov a konfrontácie empirických prípadov s kľúčovými konceptuálnymi rámcami, formujúcimi sociálne poľnohospodárstvo v odborných diskurzoch a inštitucionálnych rámcoch v európskom prostredí. Možno oceniť rozsah spracovaných informačných zdrojov, najmä koncepčných dokumentov a odborných publikácií, venovaných tematike.

Predkladaná práca spĺňa kritériá kladené na dizertačnú prácu a po úspešnej obhajobe navrhujem Mgr. Bc. Eliške Hudcovej udeliť akademický titul „philosophiae doctor“, v skratke „PhD.“, v študijnom z odbore Studia občianskeho sektoru.

V Bratislave, 3.1.2020

Prof. PhDr. Gabriela Lubelcová, CSc.

Katedra sociológie
Filozofická fakulta UK v Bratislave